

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ: ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ

ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰਖੇਜ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬ, ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਕੋਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਹੜੱਪਾ ਅਤੇ ਮਹਿੰਜੋਦਾੜੇ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੇ ਸਿੰਧੂ ਘਾਟੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਮੀਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਸਾਹਦੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਮੀਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪੰਥੂੜਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਇੱਕ ਜਟਿਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਜਟਿਲ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪਦਾਰਥਕ, ਪ੍ਰਤੀਮਾਨਿਕ ਅਤੇ ਬੋਧਾਤਮਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। ਪਦਾਰਥਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸੰਦ-ਸੰਦੇੜਾ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ਗਹਿਣਾ-ਗੱਟਾ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਮਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਲੋਕਾਚਾਰ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੋਧਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਕਲਾ, ਧਰਮ, ਸਾਹਿਤ, ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੱਥਲੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਭਾਗ ਭਾਵ ਬੋਧਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੂਪ 'ਲੋਕ ਗੀਤ' ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਲੋਕ ਗੀਤ

ਲੋਕ ਗੀਤ ਵਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਰਿਆ ਦੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਖੜੋੜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਤਵੀਲ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਓਹੀ ਗੀਤ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਗੀਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਓਹੀ ਗੀਤ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨ ਮਾਨਸ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਬੜੇ ਹੀ ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

1. ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ
ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਕਾਲਜ,
ਬਠਿੰਡਾ

2. ਡਾ. ਸਟਾਲਿਨਜੀਤ
ਸਿੰਘ
ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ
ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਕਾਲਜ,
ਬਠਿੰਡਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤ ਉਹੀ ਗੀਤ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ-ਤਕਲੀਫਾਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ-ਖੇਡਿਆਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੈਅਮਈ ਸੁਰ ਅਤੇ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਸੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ “ਲੋਕ-ਗੀਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਤੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦਾ ਕਾਵਿਮਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਚੇਤਨ ਅਵਚੇਤਨ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ, ਮਚਲਦੇ ਜਾਂ ਦੱਬੇ ਘੁੱਟੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦਾ ਸਹਿਜ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹਨ। ਜੇ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸੇ ਆਪ ਮਹਿਸੂਸੀ, ਭਾਵਾਂ ਗੁੱਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਆਏ ਭਾਵ ਹਨ, ਜੋ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋਏ, ਅਛੇਪਲੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬਾਣਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਅਥਾਹ ਚਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਫੁੱਟੀਆਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਰਸ ਗ੍ਰਸੀਆਂ ਛਲਾਂ ਹਨ”। (ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ, 2018, ਪੰ. 119)

ਜਿੱਥੇ ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿੱਚ ਪਏ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਗਮਈ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਹੀ ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੱਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਲੋਕ ਬੋਲੀ ਦੁਆਰਾ, ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰਿਤ ਅਜਿਹੀ ਸੰਗੀਤਮਈ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਮਾਨਸ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਮੂਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਕੇ ਪੀੜ੍ਹੀਓ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਾ ਆਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੀਤ ਹੈ।”

ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਲੋਕ ਗੀਤ ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ/ਸਮੂਹ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਜਿਹਾ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੈਅ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿੱਚ ਪਏ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੀੜ੍ਹੀਓ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਮੌਖਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।”

ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ

ਅਜੋਕਾ ਦੌਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅਥਾਹ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾਂ ਹੋਰਨਾ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਤੱਕ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ

ਸਰਵ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਵਾਰੀ ਸਮੁੱਚੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਨਾਇਕ ਬਣਨ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮਹਿਜ਼ ਹਾਸਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਗਵਾਇਆ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਗੁਆਚੇ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇੱਕ ਕਠਿਨ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਵਿਸਰੇ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੇਹੱਦ ਚਿੰਤਤ ਹਨ। ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਹਿਤ, ਕਲਾਵਾਂ, ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਖੇਤਰ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅਛੂਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦੇ-ਢਾਈ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੀਤਾਂ, ਰਸਮਾਂ, ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਛੜੀ ਸੋਚ ਆਖ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਜਾਂ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਆਖ ਕੇ ਸਾਂਭਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਵੱਲ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜਨਾ ਲੋਚਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਦੌਰ ਦੀ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਏਨਾ ਸਹਿਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੰਨ੍ਹੀ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਤੀਤ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਇਸ ਇੱਛਾ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੂਬ ਲਾਹਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਪਾਰਿਕ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕਾਂ ਉੱਪਰ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਉਸਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਤਨ ਦਿੱਖ ਵਾਲੇ ਮੰਜਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਬਰਤਨ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਪਾਰਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਉੱਦਮ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵਪਾਰਿਕ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਪਾਰਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦਾ

ਸਰਮਾਇਆ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਗੀਤ ਸਾਡਾ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

1. ਸ਼ੈਲੀ ਮੀਡੀਆ/ ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਦੌਰ/ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਸੁਖਾਲੀ ਪਹੁੰਚ:-

ਅਜੋਕਾ ਦੌਰ ਸ਼ੈਲੀ ਮੀਡੀਆ/ ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੱਕ ਹਰ ਕੋਈ ਸ਼ੈਲੀ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਜੁੜ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਯੂਟਿਊਬ ਅਤੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਆਦਿ ‘ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੇ ਚੈਨਲ ਅਤੇ ਪੇਜ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਅਥਾਹ ਸਮੱਗਰੀ ਉਪਲੱਬਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖਬਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਨੈਕਰੀਆਂ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਮੰਨੇਰੰਜਨ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਆਦਿ ਸਭ ਕੁੱਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੈਨਲਾਂ/ਪੇਜਾਂ ‘ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਹਲੜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਤੱਕ ਹਰ ਕੋਈ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਜਗਿਆਸਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਵਿਹਲੜ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਆਪਣਾ ਟਾਇਮ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਵਜੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸ਼ੈਲੀ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਸ਼ੈਲੀ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੈਲੀ ਮੀਡੀਆ/ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਖੋਜੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਕ/ਸ੍ਰੋਤਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪਹੁੰਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ ਕੀਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਬੰਦਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਲੋਕਧਾਰਾ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਦੇ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਉਸ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਆਈਏ ਜਿਸ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਦਰੀ ਮੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਂਗੇ ਉੱਥੇ

ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨਾਲ, ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਸਮੱਰਥ ਹੋਵਾਂਗੇ।

2. ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਅਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ:- ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੁਮਦਾਇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਕਰਨ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਵਿੰਦਰ ਸੱਤਿਆਰਥੀ, ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਪ੍ਰੋ. ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਧਾਰਾ ਪ੍ਰਮੀਆਂ ਨੇ ਬੜੀ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਕਰਨ ਲਿਖਤੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਕਰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੱਖ ਲੈਅ, ਹੋਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਅਦਾਵਾਂ ਆਦਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ। ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਅ, ਹੋਕ ਅਤੇ ਆਦਾਵਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:- “ਗੀਤ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਿਤਾਰਾ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸਵਾਦ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵਰਕਿਆਂ ‘ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਛੂਹ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਹੀ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਸ ਅਤੇ ਲੈਅ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਮੁੱਢਲੀ ਸ਼ਰਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਾਵਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੌਲੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚੁੱਕ ਸਕਣ, ਜਾਂ ਠੰਡੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਮੋਟੀ ਮੋਟੀ ਜੱਤ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਗੀਤ ਆਪਣੇ ਰਾਗ ਅਤੇ ਮਿਠਾਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ।” (ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਗੀਤ, 1955, ਪੰ. 9)

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਤਕਨੀਕੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੈਮਰਾ ਆਦਿ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ ਅਤੇ

ਸਾਨੂੰ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਰਿਕਾਰਡ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਰੂਪ (ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕੀਏ।

3. ਪਾਪੂਲਰ ਗੀਤਾਂ/ਜਾਅਲੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜਾ-ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਪਾਰੀ ਵਰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੁੱਝ-ਨ-ਕੁੱਝ ਪਰੋਸ ਕੇ ਵੱਡੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕਾਂ ਉੱਪਰ ਬਣੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੱਕ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਹੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਪਾਪੂਲਰ ਕਲਚਰ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਮੋਟੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਰਬਾਦੀ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਰਿਚਰਡ ਡੋਰਸਨ ਨੇ 1950 ਕੁੱਝ ਅਜਿਹੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਬਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। “ਡੋਰਸਨ ਨੇ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਅਮੈਰੀਕਨ ਮਰਕਰੀ’ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ‘ਫੇਕਲੋਰ ਅਤੇ ਫੇਕਲੋਰ’ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਅਲੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਉਤਪਾਦ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੌਖਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਉਣ ਲਈ ਘੜਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ”। (ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, 2020) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ/ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਦਿਖਾਇਆ ਸੁਣਾਇਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਨਾਫੇ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਅਲੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੋਰਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਫਿਲਮਾਂ/ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਚਕਾਚੌਂਧ ਨਾਲ ਗਲਤ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਹੈ

ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਸਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

4. ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ: ਇੱਕ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਲੋਕ ਗੀਤ ਮੌਖਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਲਗਭਗ ਹਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਬੁੱਧੀ ਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਪਰੰਤੂ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਮੁਨਿਆਦ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ ਕਾਗਜ਼ ਬੇਦਾ ਹੋ ਕੇ ਭੁਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਅਤੇ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਹੀ ਖਰਚੀਲਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੈਂਨ ਡਰਾਈਵ, ਆਰਕਾਈਵ ਅਤੇ ਹੋਰ ਡਿਜੀਟਲ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬੜੇ ਹੀ ਸੌਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਡਿਜੀਟਲ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਪਈ ਫਾਇਲ ਨੂੰ ਬੜੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁੱਝ ਸੈਕਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਸੌਖੀ ਅਤੇ ਸਸਤੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਹੈ।

5. ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਕ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੀ ਆਖਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ:- ਜੰਮਣਾ ਤੇ ਮਰਨਾ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਇਸ ਸਦੀਵੀ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਜੇਕਰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕੋਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕੋਲ ਉਹ ਸਰਮਾਇਆ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ, ਤੁਰਸੀਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਅਤੇ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਨ 'ਤੇ ਹੰਢਾਉਂਦਿਆਂ, ਜੋ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਮਾਣੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਪੁਰਾਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ

ਤਲਖ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾਂ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਿਰਜਕ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਕੋਲ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਇਸ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਕੈਮਰੇ ਵਿੱਚ ਜਲਦ ਤੋਂ ਜਲਦ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਗੀਤ ਲੋਕ ਜ਼ੁਬਾਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਚੇਤਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਰੁਖ਼ਸਤ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਦਾ ਲਈ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਗੀਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ/ਜਾਤੀ ਦਾ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ, ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜੋਕੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਵਿਰਾਸਤੀ ਸਰਮਾਇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਆਖਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 10-20 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਅਮੀਰ ਪਰੰਪਰਾ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣਾ ਬੇਹੱਦ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਹਵਾਲੇ

1. ਸੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ. (2018). ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ. ਦਿੱਲੀ: ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰਸਟ ਇੰਡੀਆ.
2. ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ. (2020). ਰਿਚਰਡ ਡੌਰਸਨ ਦਾ ਲੋਕਧਾਰਾ ਚਿੰਤਨ. ਡਾ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, & ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੰਪਾ.) ਵਿੱਚ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਚਿੰਤਨ (ਪੰਨੇ 148-173). ਲੁਧਿਆਣਾ: ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੁਧਿਆਣਾ.
3. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, & ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਤੇ ਨੈਰੰਗ ਸਿੰਘ. (1955). ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਗੀਤ. ਲੁਧਿਆਣਾ: ਸਾਹਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਮ.